

Innlegg på et faglig/politisk møte i Oslo 3. februar 1976.

Regjeringens og Arbeiderpartiets langsiktige mål er å bygge ut velferdssamfunnet på en slik måte at hver enkelt får de beste muligheter til å velge sin utdanning og sitt yrke, utfolde sine evner og muligheter, dekke sine økonomiske behov, og disponere sin inntekt, sin fritid, og ferie til det hun og han selv ønsker. Det er den enkeltes velferd som er det viktigste mål med vår samfunnspolitikk. Vi må styrke samfunnets innflytelse på bekostning av private grupper når dette er nødvendig som et ledd i denne sosialdemokratiske velferdspolitik.

- 2 -

En regjeringens arbeid vil være delt mellom de langsiktige oppgaver i vår politikk, og de kortsiktige oppgavene. Fordi et levende samfunn alltid er i bevegelse, vil vi ofte stå overfor oppgaver som krever rask handling. Kunsten er å ikke la de akutte dag- til dag oppgavene dominere vårt arbeid så mye at vi mister de langsiktige perspektiver av syne. Det er arbeidet med de langsiktige oppgavene som er de viktigste. I arbeidet med de kortsiktige oppgavene må vi ikke miste av syne de siktemerkene som peker lengre fram mot den samfunnsutvikling som vi ønsker å skape.

Å skape et bedre arbeidsmiljø er et eksempel på de mer langsiktige oppgavene. Vi kan ikke slå oss til ro med at arbeidsplassene gir et brukbart økonomisk utbytte. Vi kan heller ikke slå oss til ro med at de mest grunnleggende bestemmelser om arbeidervern, personlig sikkerhet m.v. er løst på en

akseptabel måte. Vi tilbringer en såpass lang del av vårt daglige liv på arbeidsplassen at vi krever noe mer av den. Dertil kommer at i industrien med de mange nye råvarer, produksjonsprosesser og produkter er det oppstått nye påtrengende behov for å trygge arbeidsmiljøet.

Dette gjelder i første rekke de rene helsetiltak, hvor vi må være så sikre vi kan på at ikke arbeidstakerne utsettes for helsefare. Nye automatiserte produksjonsprosesser virker ofte på en slik måte at de som betjener maskinene blir utsatt for et betydelig press, og de har små muligheter til selv å dirigere tempoet og gjennomføringen av arbeidsoperasjonene. Dette psykiske press, og det psykiske press vi har i forbindelse med det monotone arbeid som vi også ofte dessverre finner i moderne industrier, er

andre ting som berører arbeidsmiljøet.

Vi kan ikke gjøre den moderne industri og andre deler av det moderne arbeidsliv garantert sikre mot farer og uheldige påvirkninger. Vi må motstrebende godta at med moderne mekaniske prosesser vil det følge en viss risiko for menneskelige uhell og påkjenninger.

Men det er Regjeringens beslutning å ville gå så langt som det er økonomisk og teknisk forsvarlig i retning av å beskytte dem som arbeider i yrker og næringer hvor det er slik risiko.

Den nye loven om arbeidsmiljø tar alt i alt sikte på å gi en ramme for å løse de fysiske problemene knyttet til arbeidsplassen.

Utover dette har vi problemene med å gi arbeidet et

innhold og mening for den enkelte arbeidstaker. Arbeidet skal ikke bare være det sted hvor man i et godt fysisk miljø "gjør en jobb". Det bør også være der hvor den enkelte møter en utfordring til å utfolde sine evner, og der han eller hun i samarbeid med arbeidskamerater kan finne en glede ved arbeidet. Dette stiller store krav til ledelse, organisering og samarbeid. Gjennom økt innflytelse hos de ansatte må vi bygge ut demokratiet på arbeidsplassen og på den måten gjøre jobben til noe mer meningsfylt enn bare å skulle skaffe en inntekt.

Av de mer aktuelle oppgaver er det den økonomiske situasjon som opptar Regjeringen sterkest. Hele den industrialiserte verden gjennomlever nå en dyp økonomisk krise.

Vi har kunnet føre en økonomisk politikk som gjør at størstedelen av det norske folk ikke har noen

personlig følelse av å leve i en økonomisk krisetid. Den disponible realinntekt økte i fjor med vel 6 prosent, unntatt for de høyeste inntekter, hvor veksten var mindre, og dette er et høyt tall, høyere enn i noe annet europeisk land. Det skyldes den aktive og dristige motkonjunkturpolitikk som regjeringen Bratteli la opp til, og de ressurser vi disponere i form av valuta-reserver og utlandets generelle tillit til norsk økonomi.

Men for noen er det økonomiske tilbakeslag en dyp personlig realitet. Vi har fått en øking i antall arbeidsledige som er bekymringsfull. Januartallet med over

32.000 ledige er mye høyere enn det vi politisk kan akseptere som noe normalt nivå for vinterledigheten.

Det er gjennomført en rekke tiltak for å holde sysselsettingen oppe i vinter. Det er bevilget over 300 mill.kroner i diverse sysselsettingstiltak som i alt gir arbeid til 16.000 personer. Dertil kommer betydelige lån til industribedrifter for å holde produksjonen i gang, produsere for lager osv. I alt arbeider 23.000 personer i bedrifter som har nytt godt av disse låneordninger.

Kommunaldepartementet og arbeidskraftsmyndighetene følger utviklingen nøye og Regjeringen vil drøfte om det er ytterligere tiltak som vi kan og bør sette i gang for å gi arbeid til flere.

Allerede før ledighetstallene begynte å øke ut gjennom 1975 kunne vi registrere et nytt uheldig trekk i de ellers beskjedne ledighetstall vi da hadde. Det gjelder ungdomsledigheten.

Arbeidsdirektoratet har gjennomført en undersøkelse omkring dette problemet i fjor sommer, og fant da ut at det blant 17-, 18-, og 19-åringene var en markert høyere ledighet enn for de andre årsklassene. Det er tegn som tyder på at ufaglært ungdom uten erfaring fra arbeidslivet får større vansker enn før med å finne en jobb. Erfaringer fra andre land tyder på at dette er et problem som vi vil slite med også etter at det nåværende økonomiske tilbakeslaget er bak oss.

Dette er kanskje den alvorligste form for ledighet.

Det er et dårlig trekk ved et samfunn som ikke kan innrette seg slik at arbeidssøkende ungdommer kan finne seg et yrke og et levebrød. Det er innført en del tiltak for å bekjempe dette problemet. Dels gis det nå en bonus til de bedrifter som sysselsetter ungdom, dels er det også satt i verk spesielle yrkesorienteringer, formidlingstiltak og andre tiltak fra arbeidskraftmyndighetene for å gjøre det lettere for disse ungdommene å finne en jobb.

Det ser ut til at dette problemet har en klar sosial karakter. Ungdom med foreldre som ligger svakt an i samfunnet har en høyere ledighet enn barn av de foreldre som er kommet bedre i vei. Det er også en klar høyere ledighet blant de ungdommer som har sluttet i ungdomsskolen før 9. klasse, eller som

har begynt annen utdanning etter ungdomsskolen og avbrutt den.

Regjeringen vil følge dette problemet meget nøye. Her er det fare for at det kan oppstå en ny gruppe underpriviligerte i vårt velferdssamfunn.

Foruten arbeidsløsheten har prisstigningen i de siste årene gitt grunnlag for bekymring. Internasjonalt ser det nå ut til at prisstigningen er litt på retur. Hvis ikke vi i vårt land greier å bringe prisstigningen ned på det nivå vi ellers finner i Europa, vil nye deler av vårt næringsliv komme i fare for å måtte innskrenke virksomheten.

En fortsatt prisstigning i 1976 og 1977 av størrelsesorden 10 - 12 % som vi hadde i de to forløpne år, vil ubønnhørlig prise oss ut i konkurransen med utlandet. Dette rammer ikke bare eksportnæringer som ikke greier å selge til lave nok

priser til utlandet. Det gjelder også de virksomheter som produserer for hjemmemarkedet, men hvor det er konkurranse helt fram til disken i detaljforretningen med utenlandske produsenter. Vi kan ikke vente at norske forbrukere velger norske varer og holder norsk produksjon oppe hvis prisforskjellen er for stor i favør av de utenlandske produktene.

Internasjonalt er det mange tegn til at man nå har nådd bunnen i tilbakeslaget. Men det ser ut til at oppgangen kommer sakt og usikkert.

Dette er i korte trekk den økonomiske bakgrunn for det store lønns- og inntektsoppgjøret vi har foran oss. Et betydelig lyspunkt i situasjonen er at selv om en tredjedel av handelsflåten ligger i opplagsbøyene og selv om store deler av industrien går med redusert drift, ser det ut til at den norske økonomien i 1976 alt i alt vil kunne greie seg så bra at det blir mulig

å øke realinntektene også i år. Men vi kan rimeligvis ikke regne med en såpass stor vekst som vi har hatt i tidligere år. Vi kan anta $2\frac{1}{2}$ - 3 prosent vekst i de disponible realinntekter.

Hensynet til å skape et rimelig oppgjør for de lavtlønte, for pensjonister og trygdede, herunder også de ledige, krever et solidarisk inntektsoppgjør. Behovet for å holde kostnadene nede i denne vanskelige tid for norsk arbeidsliv må også telle.

Jeg tror det for de aller fleste lønnstakere er tindrende klart at de er lite tjent med et oppgjør med store nominelle lønnstillegg som umiddelbart blir spist opp av høyere priser som følger av inntektsoppgjøret. De siste årenes prisstigning har vært så kraftig at den har skapt usikkerhet og utrygghet.

Det er behov for et samordnet oppgjør hvor partene i arbeidslivet, de store organisasjonene i jordbruk og fiske og statens politiske myndigheter kan samrå seg om et oppgjør som tar rimelig hensyn til alle. Regjeringens oppgave i denne situasjonen er å bringe inn skattepolitikken og subsidiepolitikken på en slik måte at den sammen med rene avtaleresultater sikrer en bestemt realøkonomisk utvikling for inntektstakere, pensjonister, jordbrukere, fiskere og andre som berøres av oppgjørene.

Vår alminnelige levestandard står ikke i fare. Vi vil kunne bevare det gjennomgående høye økonomiske nivå som vi nå er kommet til, og dessuten vil det stå til rådighet 2½ - 3 prosent i ny velstandsøking som vi kan fordele.

Det er kanskje unødvendig å presisere at denne situasjonen og disse utsiktene ikke gir noen muligheter til noen

eventyrpolitikk hos enkelte grupper eller organisasjoner. Dette må også gjelde grupper som ikke direkte er med i oppgjørene. Alle store grupper inntektstakere i Norge er nå så fast organisert, at oppgjøret med den ene nødvendigvis påvirker oppgjøret for de andre. Ingen gruppe vil derfor kunne greie å gjennomføre noen betydelig forbedring for sine medlemmer i et enkelt år på bekostning av de andre.

Hensynet til de lavtlønte og pensjonistene og de arbeidsledige, kan bare ivaretas hvis oppgjøret alt i alt gir myndighetene en økonomisk mulighet til å tilgodese disse gruppene.

I prinsippet vil de aller fleste kunne enes om dette. Når det kommer ned til den enkelte organisasjon og de enkelte medlemmer krever det ofte en god ansvarsfølelse å kunne innse at dette gjelder også i enkelt-tilfellene.

Det er absolutt umulig å kunne se at et oppgjør med uavhengige forbundsvise aksjoner og fritt spill for hovedorganisasjonene i landbruk og fiske vil kunne gi noe bedre resultat. Det vi med sikkerhet kan si er at et slikt desentralisert, ukoordinert oppgjør vil måtte føre til en langt større kostnadsøkning og forsterking av inflasjonen. Vi vet med sikkerhet at dette vil gå ut over mange norske arbeidsplasser. Vi vet også at slike store nominelle tillegg er en kortvarig glede. Etter få måneder vil de være innhentet av prisene som kommer jagende etter.

Det er som kjent fastlagt at den alminnelige arbeidstiden vil bli satt ned fra 42½ time til 40 timer fra 1. april i år. Regjeringen har fulgt fagbevegelsens syn på dette spørsmål idet vi tror at det ennå er et sterkt behov å få den alminnelige arbeidstid noe kortere. Denne arbeidstids-

forkortelsen er også en måte å ta ut vår økte velstand på, og de nominelle lønns- og inntektsøkinger vil være påvirket av det.

Jeg vil gjerne gi et par kommentarer til de uttalelser jeg ga om skattepolitikken i et foredrag på Hamar nylig. Jeg sa for det første at et moderne velferdssamfunn krever store offentlige utgifter, og disse utgiftene, må tas igjen i form av skatter og avgifter. Det er en nær sammenheng mellom et høyt utviklet velferdssamfunn og et høyt skattenivå.

Men skattene må justeres og endres til enhver tid i takt med den økonomiske situasjon og de muligheter den gir. Vi er nå alt i alt kommet opp på et så høyt beskatningsnivå at vi nærmer oss en grense for hva folk vil godta at det offentlige legger beslag på av deres inntekter

for å dekke behov gjennom fellesforbruk. Dette maner til varsomhet når det gjelder kravene om nye store offentlige uttellinginger utover og i tillegg til dem vi nå har etablert.

Justeringer, omlegginger og lempninger i beskatningen må gjennomføres planmessig over lengre tid for å kunne gi de virkninger som er tilsiktet. Dette gjelder endringer i den indirekte skatten. Det gjelder behovet for å skjerme de lave inntekter mot skatt. Det gjelder behovet for å utvikle et skattesystem som oppfattes som rettferdig. Jeg har i denne sammenheng også festet meg ved den progressive inntektsskatten.

Jeg mener at det er sider ved den progressive inntektsskatten vi nå har som er uheldig og som vi bør ta sikte på å rette på. Jeg tenker selvsagt ikke på å ta bort progresjonen i toppen av inntektsstigen. Det er ikke de aller høyeste

inntektene jeg har noen bekymring for. Men jeg har en viss bekymring for et skattesystem som er slik at den progressive inntektsskatt rammer helt ned til alminnelige lønnsinntekter. Det er i første rekke inflasjonen som har gått raskere enn den periodevise justering av skattesatsene. Dette har ført til at også folk med midlere inntekter, jeg tenker her blant andre på store deler av våre industriarbeidere og andre lønns- takere, nå rammes av progressive skattesatser. Det er dette jeg retter søkelyset mot og som jeg ser behovet for å endre. En må søke å løse dette også i sammenheng med inntektsoppgjørene.

Det er neppe nødvendig i denne forsamling å forklare den politiske basis for den nye Arbeiderparti-regjeringen. Det er den nye Regjeringens oppgave å føre videre Bratteli-regjeringens arbeid med basis i Arbeiderpartiets valgprogram og den trontalen som Bratteli-regjeringen la fram for

Stortinget i fjor høst.

Selv om Regjeringen bare har et mindretall å støtte seg til i Stortinget, kan den ikke av den grunn redusere seg selv til et maktesløst, vinglende forretningsministerium. Men de politiske muligheter for å gjennomføre Arbeiderpartiets og Regjeringens program, er avhengig av at det er andre partier i Stortinget som har sammenfallende interesser i den enkelte sak.

Dette er i hovedtrekkene akseptert i Stortinget, og selv om mindretalls-situasjonen reduserer vesentlig Regjeringens styrke overfor Stortinget, vil det alt i alt være muligheter til å gjennomføre en konstruktiv byggende politikk i samsvar med det program vi er valgt til å sette ut i livet.

På lengre sikt er ikke en slik parlamentarisk situasjon særlig god. Vi har bitre, historiske erfaringer for hvordan

en politisk splittelse i arbeiderbevegelsen har svekket dens muligheter til å gjennomføre en politisk reformpolitikk. Vi bør trekke lærdommen av dette. Det er mindre enn to år til neste stortingsvalg. I løpet av den tiden er det nødvendig å styrke den faglige og politiske innsatsen. Det er bare én måte hvor vi kan oppnå faglig og politisk enhet ved valget i 1977. Det er ved en samling omkring Arbeiderpartiet. Det er bare en slik samling som vil kunne gi oss et stabilt stortingsflertall i konkurransen med andre partier. Og flertallet i Stortinget er viktig for selv å kunne legge opp en langsiktig politikk for å styrke velferdspolitikken, og utvide folkestyret i det økonomiske liv og på arbeidsplassene.